

סיכום קידושין דף כט'

ערך: דודי זינגר

רקע:

עיקר הלימוד לבגרות בתושב"ע על מסכת קידושין עוסק במשנה הבאה:

מתניתין - משנה

כל מצות הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות

הגמרא תעסוק במשפט זה בהרחבה, מסקנת הגמרא תהיה שמדובר במצוות שהאב חייב לעשות לבנו, והאם פטורה, כגון: ברית מילה, פדיון הבן, לימוד תורה, להשיאו אישה, ללמדו אמנות ויש אומרים ללמדו שחיה, בכל הנושאים האלו העסוק בהרחבה במהלך לימוד הגמרא.

וכל מצות האב על הבן אחד אנשים ואחד נשים חייבין בו

הגמרא תעסוק במשפט זה בהרחבה בהמשך, מסקנת הגמרא שמדובר במצוות שהבן והבת חייבים לעשות כלפי ההורים.

כל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות

הגמרא תעסוק בנושא זה בדף לדי', מדובר במצוות שתלויות בזמן קבוע, כגון: ארבעת המינים, תפילין, ציצית וכו', אנשים חייבים בהם ונשים פטורות.

וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים חייבין

בנושא זה כמעט ולא נעסוק במהלך לימוד הגמרא, מדובר במצוות שמתקיימות בלי תלות בזמן קבוע, כגון: מזוזה, עשיית מעקה לגג, השבת אבידה וכו'.

וכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים חייבין

נשים לב, שהפטור הניתן לנשים הוא רק על מצוות עשה, אך במצוות לא תעשה אין הבדל בין גברים לנשים למעט המצוות הבאות:

חוץ מבל תקיף - האיסור לגלח את פאות הראש.

ובל תשחית - האיסור לגלח את הזקן.

ובל תטמא למתים - האיסור לכהן להיטמא למתים.

שלוש המצוות האלו הם מצוות לא תעשה שנשים פטורות מהן

גמרא:

מאי כל מצות הבן על האב

שואלת הגמרא מה כוונת המשנה במשפט " כל מצוות הבן על האב"?

אילימא כל מצות דמיחייב ברא למיעבד לאבא נשים פטורות

אם נאמר שהכוונה למצוות שהבן חייב לעשות כלפי אביו, יוצא מכך שמצוות כיבוד הורים מחויב בה הבן ולא האישה – שכתוב במשנה אנשים חייבים ונשים פטורות, ואין זה אפשרי כפי שלמדנו בברייתא

והתניא- למדנו בברייתא

איש אין לי אלא איש אשה מנין

כתוב בויקרא פרק יט' פס' ג': " איש אמו ואביו תיראו", לכאורה נראה שהחוב ליראה את ההורים זה רק על הבן ולא על הבת – שכתוב איש ולא כתוב גם אישה, ושואלים מהיכן נלמד שגם האישה חייבת במצוות יראת ההורים?

כשהוא אומר איש אמו ואביו תיראו הרי כאן שנים

תשובה: בסוף המשפט כתוב "תיראו", ומכאן לומדים שהציווי הוא על שנים גם על האיש וגם על האישה.

מסקנה:

איש ואישה חייבים ביראת (וכיבוד) ההורים.

ואילו במשנה שלנו לפי ההסבר שכל מצוות הבן על האב, אלו מצוות שהבן חייב לעשות לאביו, לא יתכן שנאמר שנשים פטורות, הרי למדנו שאיש ואישה חייבים בכיבוד ויראת ההורים.

אמר רב יהודה ה"ק כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו אנשים חייבין ונשים פטורות

מסביר רב יהודה שמדובר במצוות שהאב חייב לעשות כלפי בנו שהנשים פטורות, ויש לקרוא את המשנה בצורה הבאה:

כל מצוות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו- כלומר כל המצוות שהאב חייב לעשות לבנו.

תנינא להא

דברי רב יהודה מסתדרים לנו עם ברייתא שכבר למדנו

דת"ר והאב חייב בבנו

אמרו חכמים שאב חייב כלפי בנו במצוות הבאות:

למולו – ברית מילה (כאשר המוהל עושה את ברית המילה הוא עושה זאת כשליח של האב, שהאב מחויב בקיום ברית המילה.

ולפדותו – האב חייב לעשות פדיון הבן, לבנו הבכור.

פדיון הבן - מצווה לפדות את הבן הבכור, שלכתחילה הבכורות היו צרכים לעשות את עבודת הלוויים במקדש, לאחר חטא העגל הקב"ה העביר את האחריות של הבכורות לשבט לוי שלא חטא בחטא העגל, בכור שנולד מחויב בעבודת ה', מאחר וה' העביר את האחריות לשבט לוי, קבעו חז"ל שיש לפדות (לשחרר) את הבכור מעבודת המקדש, על ידי פדיון, ולכן ביום השלושים להולדת בן הזכר עורכים טקס ובו האב משלם לכהן כסף לפדיון בנו(כיום נהוג שהאב מעביר לכהן בסלעים מיוחדים) בעבר הסלעים הייתה צורת תשלום מקובלת). במהלך הטקס האב והכהן אומרים טקסט קבוע ובסופו האב מברך על מצוות פדיון הבן.

וללמדו תורה – האב חייב ללמד את בנו תורה.

ולהשיאו אשה – האב חייב לחתן את בנו.

וללמדו אומנות – האב חייב ללמד את בנו מקצוע.

וי"א אף להשיטו במים – ויש אומרים שהאב חייב גם ללמד את בנו לשחות.

רבי יהודה אומר כל שאינו מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות

רבי יהודה אומר שמי שלא מלמד את בנו אומנות מלמד אותו לגנוב (ליסטות).

ליסטות ס"ד

מתפלא הגמרא, וכי אב שלא מלמד את בנו אומנות נחשב כמי שמלמד אותו לגנוב? זאת האשמה חמורה כלפי האב, ששמה את האב כשותף פעיל למעשה גניבה.

אלא כאילו מלמדו ליסטות:

מדייקים את הדברים ואומרים שאין הכוונה שהאב שלא מלמד את בנו אומנות ממש מלמד אותו לגנוב, אלא שבגלל שהאב שלא מלמד את בנו אומנות, הבן עלול להגיע למצב של גניבה, ולכן כאילו האב אשם במקרה שהבן הוא לא למד אותו מקצוע גונב.

האב לא שותף למעשה הגניבה, אלא גורם בכך שלא מלמד את בנו אומנות שבנו יבוא לידי גניבה.

למולו מנלן

מהיכן אנו לומדים שאב חייב לעשות ברית מילה לבנו?

דכתיב (בראשית כא, ד) וימל אברהם את יצחק בנו

אנו לומדים שאב חייב לעשות ברית מילה לבנו מהפסוק המציין שאברהם (האב) מל את יצחק (הבן).

והיכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה

מוסיפה הגמרא ואומרת שבמקרה שהאב לא מל את בנו חייב בית הדין למול אותו, ולומדים זאת מהפסוק :

דכתיב (בראשית יז, י) המול לכם כל זכר

בפסוק זה יש ציווי על הציבור לדאוג שכל הגברים ימולו, ובית הדין הוא הסמכות הציבורית לקיום המצווה.

והיכא דלא מהליה בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשיה

ומי שאביו ובית הדין לא מלו, חייב למול את עצמו, ולומדים זאת מהפסוק :

דכתיב (בראשית יז, יד) וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה

מי שערל (ללא ברית מילה), חייב בדין כרת עד שימול את עצמו.

איהי מנלן דלא מיחייבא

מהיכן אנו לומדים שהאם לא חייבת למול את בנה?

דכתיב (בראשית כא, ד) כאשר צוה אותו אלהים כאותו ולא אותה

אנו לומדים שרק האב חייב במצוות מילת בנו והאם פטורה, שכתוב: "כאשר צוה אותו אלוקים" את אברהם ולא את שרה.

אשכחן מיד לדורות מנלן

למדנו על חובת ברית המילה מהציווי לאברהם, אך מהיכן אנו לומדים שהציווי לאברהם מתייחס גם לכל הדורות, אולי זה היה ניסיון אישי של ה' לאברהם?

תנא דבי ר' ישמעאל כל מקום שנאמר צו אינו אלא זירוז מיד ולדורות

אנו יודעים שבכל מקום שכתובה המילה "צו" הכוונה לציווי מידי ולכל הדורות. ואנו לומדים זאת משני פסוקים:

זירוז דכתיב (דברים ג, כח) וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו מיד

שמשה לפני מותו ציווה את יהושע, ומאחר שמדובר בסמוך למתת משה, ברור שהציווי הוא מידי ומפסוק זה לומדים ש"צו"- ציווי מידי (זריזות)

ולדורות דכתיב (במדבר טו, כג) מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם:

שהתורה בספר במדבר משתמשת במילה "ציווה", בציווי של ה' לכל הדורות

לפדותו מנלן

מהיכן אנו לומדים שהאב חייב לפדות את בנו?

דכתיב (שמות יג, ב) כל בכור בניך תפדה

אנו לומדים שהאב צריך לפדות את בנו מפסוק בספר שמות פרק יג' שכתוב "כל בכור בניך תפדה"

והיכא דלא פרקיה אבוא מיחייב איהו למפרקיה

דכתיב (במדבר יח, טו) פדה תפדה

ומי שאביו לא פדה אותו צריך לפדות את עצמו, זאת לומדים מלשון יתרה בפסוקים שכתוב "פדה תפדה", מדוע נאמר פעמיים הציווי לפדות? ללמדנו שמי שאביו לא פדה אותו חייב לפדות את עצמו.

ואיהי מנלן דלא מיפקדה

שואלת הגמרא : מהיכן אנו לומדים שהאם לא חייבת לפדות את בנה הבכור?

דכתיב תיפדה תפדה כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות את אחרים וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו מאינו מצווה לפדות אחרים.

עונה הגמרא : בתורה נכתב תיפדה – במשמעות תפדה את עצמך (פעיל),

אך ניתן לקרוא את המילה גם תיפדה- במשמעות שאחרים צרכים לפדות אותך(סביל).

ומכך שאת אותה מילה ניתן לקרוא בשני דרכים שלהם פירוש שונה, לומדת הגמרא שיש לקיים את המצווה כאשר שני הפירושים מתקיימים, כל מי שמצווה לפדות את עצמו (תיפדה) יכול לפדות אחרים (תפדה), אך האישה לא מצווה לפדות את עצמה (אין בה תיפדה), היא לא יכולה גם לפדות אחרים (תפדה)

ואיהי מנלן דלא מיחייבא למיפרק נפשה

שואלת הגמרא, מהיכן אנו לומדים שהאישה לא מחויבת לפדות את עצמה?

דכתיב תפדה תיפדה כל שאחרים מצווים לפדותו מצווה לפדות את עצמו וכל שאין אחרים מצווים לפדותו אין מצווה לפדות את עצמו

עונה הגמרא תשובה המבוססת על הרעיון שבתשובה הקודמת :

בתורה נכתב תפדה – במשמעות תפדה על ידי אחרים (סביל),

אך ניתן לקרוא את המילה גם תיפדה- במשמעות שעליך לפדות את עצמך (פעיל).

ומכך שאת אותה מילה ניתן לקרוא בשני דרכים שלהם פירוש שונה, לומדת הגמרא שיש לקיים את המצווה כאשר שני הפירושים מתקיימים (הסביל והפעיל), כלומר כל מי שמצווים לפדות אותו, מצווה לפדות את עצמו, אך האישה אין פודים אותה, ולכן היא לא מצווה לפדות את עצמה.

ומנין שאין אחרים מצווין לפדותה

שואלת הגמרא : ומהיכן אנו לומדים שאין ציווי לפדות את הבת?

דאמר קרא (שמות יג, ב) כל בכור בניך תפדה בניך ולא בנותיך

עונה הגמרא : אנו לומדים שלא מצווים לפדות את הבת מפסוק בתורה שכתוב : כל בכור בניך , כלומר את הבכור (הזכר) יש לפדות ולא את הבכורה. (כלומר בניך ולא בנותיך).

תנו רבנן הוא לפדות ובנו לפדות

שואלת הגמרא מה הדין במקרה שלאב יש רק 5 סלעים , והוא צריך לפדות את עצמו ולפדות את בנו , ובחמישה סלעים ניתן לפדות רק את אחד מהם.

האם יפדה קודם את עצמו ושיכול יפדה בעתיד את בנו או שיפדה קודם את בנו ובעתיד שיוכל יפדה את עצמו?

יש מחלוקת:

הוא קודם לבנו

חכמים אומרים שהוא קודם לבנו ועליו לפדות קודם את עצמו.

רבי יהודה אומר בנו קודמו שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו

רבי יהודה אומר שיפדה קודם את בנו מאחר וזאת המצווה שמוטלת עליו כאב , ואילו הציווי לפדות את עצמו זאת מצווה שהייתה של אביו.

אמר רבי ירמיה הכל מודין כל היכא דליכא אלא חמש סלעים אהוא קודם לבנו

אמר רבי ירמיה שבמקרה בו יש רק חמישה סלעים אין מחלוקת וכולם מסכמים (מודה רבי יהודה לחכמים) שהוא קודם לבנו , שעל האב קודם לפדות את עצמו.

מאי טעמא

מה הסיבה לכך שהאב פודה קודם את עצמו?

מצוה דגופיה עדיפא

הסיבה לכך שהאב פודה קודם את עצמו היא שזאת מצווה הקשורה לגופו ואדם צריך קודם לדאוג לעצמו לפני שדואג לאחרים (לפדיון בנו) (הערה : הדבר דומה למקרה ששני אנשים צועדים במדבר ויש בקבוק מים שיספיק רק לאחד מהם ואם שניהם ישתו הם ימותו ואם רק אחד ישתה הוא יחי ולהלכה אדם דואג קודם לגופו ולכן בעל המים לא חייב לחלוק עם חברו ועליו להציל את עצמו)

הערה:

ר' ירמיה מעמיד את המחלוקת בין חכמים לרבי יהודה במקרה אחר:

כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדים וחמש בני חורין

המחלוקת היא במקרה בו יש לאב חמישה סלעים שמשועבדים בחוב.

ועוד חמישה סלעים משוחררים.

הערה: על מנת להבין את המחלוקת יש להבין את המושג **"נכסים משועבדים"**:

מי שנתחייב בתשלום לחברו, כגון מי שלקח הלוואה, נכסיו משתעבדים לחוב זה, כלומר במקרה שבעל החוב (הלווה) לא מחזיר את הלוואה, יכול המלווה לקבל את הנכסים המשועבדים, נכסים אלו משמשים ערבות למלווה שהכסף שהוא מלווה יוחזר, ולא ניתן למכור אותם עד שהלוואה תוחזר.

ואם מכר הלווה את הנכסים המשועבדים, יכול הלווה לתבוע מהקונה שרכש את הנכס המשועבד את הנכס, במקרה שהמלווה לא החזיר לו את ההלוואה.

המחלוקת בין חכמים לרבי יהודה מתבססת על ההבנה כיצד יש להתייחס לפדיון הבן.

8

רבי יהודה סובר - חוב שמחייבת התורה לשלם כמו "פדיון הבן", דינו כחוב הכתוב בשטר, ובמקרה שלנו שלא פדו את האב כשנולד, החוב לפדות אותו דומה לכל חוב שניתן בהלוואה בשטר כתוב.

לפני שהאב נטל את ההלוואה ושעבד את הנכסים, היה קיים חוב של האב לה' על כך שהוא לא פדה עוד את עצמו, וחוב זה דומה לכל חוב שיש עליו שטר כתוב, ולכן יש עליו קדימה אל מול החוב של האב למלווה, ושבאים לפרוע את החוב מהנכסים המשועבדים, קודם "פדיון האב" להלוואה.

חכמים סוברים - חוב שכתוב בתורה כמו "פדיון הבן", איננו דומה לחוב הכתוב בשטר, ולכן החוב של האב לפדות את עצמו, איננו כתוב בשטר ולא ניתן להעדיף אותו אל מול החוב למלווה.

לא ניתן להשתמש בנכסים המשועבדים לתשלום "פדיון הבן" של האב.

ר' יהודה סבר מלוה דכתיב בתורה ככתובה בשטר דמיא

רבי יהודה סובר שמלוה (חוב) שכתוב בתורה כמו- "פדיון הבן", דומה לשטר כתוב, ולכן מקבל קדימות מול החוב של המלווה, במקרה שהאב לא פדה את עצמו.

בהני חמש פריק לבריה ואזיל כהן וטריף ליה לחמש משועבדים לדידיה

בחמישה סלעים משוחררים שאין עליהם חוב, עושה האב פדיון לבנו, והכהן יכול לגבות את גם את חמשת הסלעים המשועבדים בהם פודה האב את עצמו, שמדובר בחוב קדום של האב כלפי הכהן, חוב שהחל כשהאב היה בן 30 יום ואביו לא פדה אותו.

ורבנן סברי מלוה דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמיא

וחכמים סוברים שחוב הכתוב בתורה כמו "פדיון הבן", הוא חוב כמו חוב שאין עליו שטר כתוב, ואם אין עליו שטר לא ניתן לגבות אותו מנכסים משועבדים, כמו בכל מקרה שקדם להלוואה חוב שאין עליו שטר.

והילכך מצוה דגופיה עדיף

אם לא ניתן להשתמש בסלעים המשועבדים לפדות את האב, נוצר מצב שבחמישה הסלעים המשוחררים, צריך האב לפדות את עצמו שמצווה על גופו קודמת ממצווה על גוף בנו.

לסיכום:

מלוה הכתוב בתורה	חמישה סלעים משועבדים	חמישה סלעים משוחררים	
חוב מהתורה דומה לכל חוב שיש עליו שטר כתוב	הכהן יכול לגבות מהסלעים המשועבדים את החוב שיש לאב על כך שלא פדה את עצמו.	האב פדה את עצמו מהנכסים המשועבדים, ולכן יכול לפדות את בנו, מהסלעים המשוחררים.	רבי יהודה
חוב מהתורה דומה לחוב שאין עליו שטר כתוב	הכהן לא יכול לגבות מהסלעים המשועבדים את החוב שיש לאב על כך שלא פדה את עצמו.	האב חייב קודם לפדות את עצמו שמצווה על גופו קודמת.	חכמים

9

ת"ר לפדות את בנו ולעלות לרגל

למדנו בברייתא על מקרה שאדם צריך באותו הזמן גם לפדות את בנו וגם לעלות לרגל (שזמן פדיון הבן חל באחד משלושת הרגלים), ואין לאותו אדם כסף לקיים את שתי המצוות באותו הזמן (לממן גם את פדיון הבן וגם את ההוצאות של ההליכה לירושלים).

פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל

חכמים אומרים שקודם ישתמש בכסף שיש לו בשביל לפדות את בנו ורק אם נשאר לו כסף יעלה לירושלים.

ר' יהודה אומר עולה לרגל ואח"כ פודה את בנו

רבי יהודה אומר שעליו לעלות לרגל ואחר זמן שיהיה לו כסף שיפדה את בנו.

שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת

מסביר רבי יהודה את הסיבה מדוע קודם יעלה לרגל, שמצוות עלייה לרגל זמנה עובר ולא ניתן שוב לקיים אותה, ואילו את פדיון הבן ניתן יהיה לקיים מאוחר יותר.

בשלמא לר' יהודה כדקאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו

אומרת הגמרא דעתו של רבי יהודה שלמה ומובנת שהוא נתן סיבה לדבריו, אך לא ברורה לנו דעת חכמים, מדוע פדיון הבן קודם לעלייה לרגל?

דאמר קרא (שמות לד, כ) כל בכור בניך תפדה והדר לא יראו פני ריקם

הנימוק של חכמים מדוע פדיון הבן קודם לעלייה לרגל הוא שהם למדו זאת מתוך הפסוק שעוסק גם בעלייה לרגל וגם בפדיון הבן, ובאותו הפסוק מצוות **פדיון הבן** קודמת **למצוות עלייה לרגל**.

"כל בכור בניך תפדה, ולא יראו פני ריקם"

ת"ר מנין שאם היו לו חמשה בנים מחמש נשים

שחייב לפדות כולן

10

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במצב בו לאב יש חמישה בנים בכורים מחמש נשים, האם צריך לפדות כל אחד ואחד או שפודה רק את הבן הבכור הראשון שנולד לו (בן זה נקרא "ראשית אוננו")

שואלת הגמרא: מהיכן אנו יודעים שאב שיש לו חמישה בנים בכורים מחמש נשים צריך לפדות כל אחד מהבנים ולא רק את הבן הבכור הראשון?

ת"ל כל בכור בניך תפדה

עונה הגמרא שאנו לומדים זאת מהמילה **"כל"** בפסוק **"כל בכור בניך תפדה"**

פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא

מקשה הגמרא מפטר חמור- חמור הוא הבהמה היחידה שפודים את הבן הבכור שלו, מאחר ואי אפשר להקריב אותו לה' (בהמה טמאה), שאר הבהמות הטמאות לא פודים וכמובן שלא מקריבים.

הגמרא מקשה: הרי זה לימוד פשוט שאין בכלל צורך לשאול עליו, הרי בפטר חמור פודים כל בכור ובכור של החמור

מהו דתימא נילף בכור בכור מנחלה מה להלן ראשית אונו אף כאן ראשית אונו

עונה הגמרא :

מתרצת הגמרא : מאחר ויש אפשרות להשוות בין מצוות "פדיון הבן" לבין דיני ירושה, כאשר בדיני ירושה רק הבן הבכור הראשון של האב (ראשית אונו) מקבל ירושה כפולה, יכולנו לומר שרק בנו הבכור של האב יחויב בפדיון הבן.

קמ"ל: קא משמע לן.

ולכן יש מקום ללמוד מהפסוק " כל בכור בניך תפדה", ללמדנו ש"פטר רחס" לאמו חייב בפדיון בן.

ללמדו תורה: מנלן

שואלת הגמרא : מהיכן למדנו שאב חייב ללמד את בנו תורה?

דכתיב (דברים יא, יט) ולמדתם אותם את בניכם

עונה הגמרא : למדנו שאב חייב ללמד את בנו תורה מפסוק מהתורה " ולמדתם אותם את בניכם"

והיכא דלא אגמריה אבוה דמיחייב איהו למיגמר נפשיה

מוסיפה הגמרא שמי שאביו לא למד אותו תורה חייב הוא ללמד את עצמו.

דכתיב ולמדתם

הגמרא לומד שאדם חייב ללמד את עצמו במקרה שאביו לא למד אותו מפסוק בתורה שכתוב "וּלְמַדְתֶּם אֹתָם, וְשִׁמְרְתֶם לְעִשְׂתֶּם" (דברים פרק ה)

איהי מנלן דלא מיחייבא

שואלת הגמרא מהיכן אנו לומדים שהאישה לא חייבת ללמד את בנה תורה?

דכתיב ולימדתם ולמדתם

עונה הגמרא : כתוב בתורה ולמדתם וניתן לקרוא בשני דרכים :

א. ולימדתם- אתם תלמדו.

ב. ולמדתם- ילמדו אתכם.

מכאן לומדים שהציווי מתייחס למי שמתקיימים בו שני הדברים (שמצווים ללמד אותו מצווה ללמד אחרים).

כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד

כל שמצווה ללמוד, הוא מצווה ללמד אחרים, ורק הבן מצווה ללמוד, ולכן רק האב מצווה ללמד.

ואיהי מנלן דלא מיחייבה למילף נפשה

שואלת הגמרא : מהיכן אנו יודעים שהאישה לא חייבת ללמד את עצמה?

דכתיב ולימדתם ולמדתם

עונה הגמרא : כתוב בתורה ולמדתם וניתן לקרוא בשני דרכים :

ג. ולימדתם- אתם תלמדו.

ד. ולמדתם- ילמדו אתכם .

כל שאחרים מצווין ללמדו מצווה ללמד את עצמו וכל שאין אחרים מצווין ללמדו אין מצווה ללמד את עצמו

מכאן לומדים שהציווי מתייחס למי שמתקיימים בו שני הדברים (שמצווים ללמד אותו מצווה ללמוד בעצמו), ומאחר שאין מצווים ללמד את הבת תורה , אין היא מצווה ללמד את עצמה.

ומנין שאין אחרים מצווין ללמדה

שואלת הגמרא : מהיכן אנו לומדים שלא מצווים ללמד את הבת תורה?

דאמר קרא ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם

עונה הגמרא : אנו לומדים שמצווים ללמד רק את הבנים ולא את הבנות מפסוק בתורה " ולמדתם אותם את בניכם" את בניכם ולא כתוב את בנותיכם.

ת"ר הוא ללמוד ובנו ללמוד

לימוד מברייתא : מה יהיה במקרה בו המשפחה צריכה להחליט האם לשלוח את הבן ללמוד תורה ושהאב יעסוק בפרנסת המשפחה או שהבן יעסוק בפרנסה והאב יעסוק בלימוד התורה, שאין אפשרות לפרנס את שניהם בזמן שהם לומדים תורה.

הוא קודם לבנו

חכמים אומרים : האב קודם לבנו , האב ילך ללמוד תורה והבן יישאר לפרנס את המשפחה.

ר' יהודה אומר אם בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו

רבי יהודה אומר שיש לבחון מי מבין שניהם לומד מהר יותר ובאופן חריף יותר (מוצלח יותר), ואם הבן מהיר וחריף יותר יש לשלוח את הבן ולא את האב.

הערה : הגמרא מביאה מעשה בעניין שליחת האב או הבן ללמוד תורה.

כי הא דרב יעקב בריה דרב אחא בר יעקב

כמו שהיה עם רב יעקב בנו של רב אחא בר יעקב.

שדריה אבוא לקמיה דאביי

רב אחא שלח את בנו רב יעקב ללמוד בבית מדרשו של אביי

כי אתא חזייה דלא הוה מיחדדין שמעתיה

כשחזר רב יעקב ראה רב אחא שאין שמועותיו מחודדות , היינו שאין לו סברא כל כך, שהלימוד שלו לא מספיק חריף.

א"ל אנא עדיפא מינך תוב את דאיזיל אנא

אמר רב אחא לבנו : אני עדיף ממך , אלך אני ללמוד תורה אצל אביי ואתה תישאר ותפרנס.

שמע אביי דקא הוה אתי

ששמע אביי שרבא אחא בר יעקב בא ללמוד אצלו.

הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי

והיה בבית המדרש של אביי מין שד (מזיק), שהיה פוגע בבני האדם.

דכי הוו עיילי בתרין אפי' ביממא הוו מיתזקי

ואפילו שנכנסו שני אנשים ביחד באמצע היום היו ניזוקים.

אמר להו לא ליתיב ליה אינש אושפיזא אפשר דמתרחיש ניסא

אמר אביי לתלמידו שלא לתת לרב אחא בר יעקב מקום לישון בו , שלא יארחו אותו בבתיהם , כך ייאלץ ללון בבית המדרש , אפשר שיתרחש לו נס ויהרוג רב אחא את המזיק.

על בת בהווא בי רבנן

וכך היה ונכנס רב אחא ללון בבית המדרש.

אידמי ליה כתנינא דשבעה רישוותיה כל כריעה דכרע נתר חד רישיה

המזיק נראה לרב אחא כתנין בעל שבע ראשים , כל כריעה שכרע רב אחא בתפילתו, בזמן שהתפלל שאותו מזיק ימות, עד שמת אותו המזיק.

אמר להו למחר אי לא איתרחיש ניסא סכינתין

אמר רב אחא בר יעקב לאביי ולתלמידיו , אילו לא היה מתרחש לי נס הייתם מסכנים אותי.

ת"ר ילמוד תורה ולישא אשה

מביאה הגמרא סוגייה מהברייתא : מה יעשה אדם שצריך ללמוד תורה וצריך להתחתן , ויש חשש שהחתונה תפגע בלימוד התורה שיצטרך לטרוח בפרנסת הבית.

ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה

עונה הגמרא : קודם ילמד תורה ורק לאחר מכן יתחתן.

ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה

אך במקרה בו הוא לא יכול בלי אישה , זאת אומרת שהמצב בו הוא לא נשוי גורם לו לערר ולחשוב כל הזמן על האישה, במצב שכזה אישה ואחר כך ילמד תורה.

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה

רב יהודה אומר בשם שמואל שההלכה היא שנוא איזה ואחר כך לומד תורה.

ר' יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה

מקשה רבי יוחנן, כיצד אנו אומרים שיישא אישה וילמד תורה, הרי אי אפשר לצפות מאדם שימשיך ללמוד תורה לאחר שיתחתן, שיש עליו את עול פרנסת המשפחה, שזאת מעמסה כבדה כמו אבן הריחיים.

ולא פליגי הא לן והא להו:

אומרת הגמרא שרבי יוחנן לא חולק על שמואל, אלא שהם מדברים על הלכה שונה לתלמידי בבל והלכה שונה לתלמידי ארץ ישראל.

הא לן - שמואל פוסק הלכה לתלמידי בבל, שהיה המנהג שהיו מתחתנים והמשפחה הייתה ממשיכה לממן את החתן והכלה, בזמן שהחתן היה ממשיך ללמוד תורה בישיבה, ולכן אין על החתן כובד אחריות על פרנסת המשפחה ויכול להמשיך ללמוד אחרי שמתחתן, ובמצב כזה עליו להתחתן ואחר כך להמשיך ללמוד תורה.

הא להו - רבי יוחנן פוסק הלכה לתלמידי ארץ ישראל, שהמנהג בארץ ישראל היה שהחתן היה מקבל על עצמו את עול פרנסת משפחתו, ולכן ברגע שהוא מתחתן יש עליו כובד אחריות לפרנסת המשפחה ולא ניתן לומר לו שיתחתן וימשיך ללמוד תורה, ולכן לגבי תלמידי ארץ ישראל ההלכה שקודם ילמדו תורה ורק אחר כך יתחתנו.

14

משתבח ליה רב חסדא לרב הונא בדרב המנונא דאדם גדול הוא

שבח רב חסדא בפני רב הונא את רב המנונא ואמר לו שרב המנונא אדם גדול הוא.

א"ל כשיבא לידך הביאהו לידי

אמר רב הונא לרב חסדא כשיבוא אליך רב הונא תביא אותו בפני ואפגוש אותו.

כי אתא חזייה דלא פריס סודרא

וכך היה וכאשר בא רב המנונא בפני רב הונא הוא ראה שרב המנונא לא חובש את הסודר - מטפחת שהיו מכסים האנשים הנשואים את ראשם בסודר.

א"ל מאי טעמא לא פריסת סודרא

שאל רב הונא את רב המנונא , מדוע אתה לא חובש את הסודר?

א"ל דלא נסיבנא

ענה רב המנונא שהוא לא נשוי (לא נשאתי אישה).

אהדרינהו לאפיה מיניה א"ל חזי דלא חזית להו לאפי עד דנסבת

סובב רב הונא את ראשו ואמר לרב המנונא שלא יבוא יראה את פניו עד שלא יתחתן.

רב הונא לטעמיה דאמר כבן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה

רב הונא נהג לפי שיטתו כפי שאמר רב הונא מי שהגיע לגיל עשרים ולא התחתן , כל ימיו חיי בעבירה.

בעבירה סלקא דעתך

שואלת הגמרא וכי עולה על דעתך שכל חייו בעבירה ממש? הדבר נראה לא הגיוני מאחר והוא לא עשה ממש עבירה בכך שהוא לא התחתן, והרי בסופו של דבר הוא עתיד להתחתן.

אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה

מסבירה הגמרא שהכוונה שכל חייו הוא חיי בהרהור עבירה , הואיל והתרגל להרהר הרהורי עבירה בזמן שהיה פנוי , שוב אינו בטוח מפניהם כל ימי חייו.

אמר רבא וכן תנא דבי ר' ישמעאל

אמר רבא וכן למדו בבית מדרשו של רבי ישמעאל.

עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו

במשך עשרים שנה מחכה הקדוש ברוך הוא לאדם שישא אישה, כשהגיע לגיל עשרים ולא התחתן משתמש ה' בלשון קלקלה ואומר " תיפח עצמותיו"- ישרפו עצמותיו .

אמר רב חסדא האי דעדיפנא מחבראי

אמר רב חסדא שהוא עדיף מחבריו.

דנסיבנא בשיתסר ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה אמינא לשטן גירא בעיניך .

שהתחתנתי בגיל שש עשרה ואם הייתי מתחתן בגיל ארבע עשרה הייתי יכול להתגרות בשטן ולא היה מצליח לנצח אותי , שהרי ההצעה הטבעית לאדם שלא להתחיל להתגרות בשטן , אך לדעת רב חסדא אדם שמתחתן בגיל צעיר השטן לא יכול לנצחו.